

ÅLAKUSTENS KULTURARVSFÖRENINGIS REMISSVAR I ÄRENDE 00118-2023 HOS HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN (HaV) OM ÄNDRADE REGLER FÖR FISKE AV ÅL I HAVET

På uppdrag av styrelsen i Ålakustens kulturavsförening avges följande yttrande.

Ålakustens kulturavsförening är en ideell förening som verkar för att bevara och värna om kulturarvet Ålakustens ålfiske. Ålakusten är kuststräckan mellan Åhus och Stenshuvud. Genom vår förenings arbete har Institutet för Språk och folkminnen år 2015 utsett *Ålakustens ålfiske* till ett nationellt immateriellt kulturarv enligt UNESCO:s konvention om det immateriella kulturarvet. I september 2020 beslutade UNESCO:s generalförsamling i Paris att ackreditera Ålakustens kulturavsförening som NGO. Ålakustens kulturavsförening arbetar nu för att Ålakustens ålfiske ska föras upp på UNESCO:s globala lista över immateriella kulturarv. Föreningen verkar också för att förbättra förutsättningarna för ålens fortlevnad – vi samverkar med Ålfonden om utsättning av ålyngel i Östersjön, är engagerade i verksamhet med att förbättra vattenkvaliteten i Östersjön – bland annat anläggande av våtmarker – och vi verkar också genom opinionsbildning för att ål och annan vandrande fisk ska kunna passera vattenkraftverken.

Ålakustens kulturavsförening tillstyrker det förslag som HaV lämnat.

1. ÅLFISKET ÄR ETT VIKTIGT KULTURARV SOM SKA SKYDDAS ENLIGT FN:S GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Ålfisket längs Ålakusten är ett småskaligt, miljövänligt, kustnära, hantverksmässigt och hållbart fiske. Det bedrivs av mikroföretagare med passiva redskap som vittjas med små båtar (plastekor med utombordsmotor). Fiskarna bygger själva sina redskap. Redskapen skadar inte fisken och fisken plågas inte innan den avlivas. Fisket kräver inga bryggor eller andra fasta anordningar. Här längs Ålakusten ligger båtarna på sandstranden när de ej nyttjas för att vittja redskapen. Det är alltså just den typen av fiske som Agenda 2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling vill värna om. Mål 14 i FN:s globala mål framhåller målet att säkerställa tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader (14.b).

I en uppdragsredovisning från Havs- och vattenmyndigheten (HaV) till regeringen anför Hav bland annat följande (HaV, 2019-11-29, dnr 2584-2019, s 48-49):

De kulturella fiskesamhällena är en viktig aspekt att bevara då de för vidare kultur samt är en direkt källa för turism. Ålfisket och dess hamnar har ett stort värde och bidrar till ökad turism i olika kustkommuner, liksom andra fiskerier längs andra kuststräckor. Ålfisket har således en stor påverkans effekt på andra näringar i samma kommun eller region. Framst positiv påverkan har det på besöksnäringarnas största branscher så som hotell, vandrahem, campingar och restauranger, men man kan även tänka sig att dagligvaruhandeln påverkas positivt av turisminflödet tack vare ålfisket. Besöksnäringen består både av inhemsk turism, dvs. svenskar som reser inom Sverige men även utländska turister. Man bör resonera kring huruvida dessa kustsamhällen och kulturella värden kvarstår om fisket efter ål inte finns kvar.

2. DET SVENSKA ÅLFISKET ÄR LÅNGSIKTIGT HÅLLBART OCH HAR EN MARGINELL PÅVERKAN PÅ ÅLBESTÅNDET

Ålfisket är i dag akut hotat på grund av det regelverk som gällt sedan 2007 och som bland annat innebär att ålfisketillstånd inte får överlätas eller ärvas. Denna rigida reglering är svår att förstå med beaktande av att det rör sig om ett långsiktigt hållbart fiske. **Det svenska östersjöfisket efter ål fångar i nuläget endast ca 1% av de utvandrande blankålarna.**

Redan år 2015 konstaterade HaV i en rapport om Sveriges nationella ålförvaltningsplan att påverkan från svenskt fiske i Östersjön ligger inom en nivå som medger att beståndet på lång sikt återhämtar sig enligt ICES (Internationella Havsforskningsrådet) rådgivning för långlivade fiskarter (Sveriges nationella ålförvaltningsplan. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2015-12-01, s 39). I den rapporten angavs att hela det svenska östersjöfisket efter ål påverkade blankålsbeståndet med 2%.

Vid en senare bedömning - år 2021 - fann SLU i en rapport 2021:12 att det svenska östersjöfisket efter ål påverkar ålbeståndet med endast 1 % - i rapporten skriver SLU i den svenska sammanfattningen (s 3):

För ostkusten har 2015 års beståndsuppskattning uppdaterats utan förändringar i metodiken. Resultaten indikerar att fiskets inverkan snabbt minskar över tid, kanske snabbare mot slutet av 2010-talet än tidigare. Dagens påverkan från det svenska blankålsfisket vid ostkusten beräknas nu till 1 %.

Ålfisket längs Ålakusten är således – liksom hela det svenska östersjöfisket efter ål – ett långsiktigt hållbart fiske. En förutsättning för att Institutet för Språk och folkminnen ska få lista ett kulturarv är att kulturarvet är förenligt med kravet på hållbar utveckling, vilket också myndigheten undersökte i samband med listningen.

Den svenska ålförvaltningsplanen har fått till effekt att ålfångsterna i havet gått ner från 525 ton år 2006 till 51,6 ton år 2022. Antalet fiskare med tillstånd har under samma tid minskat

från 384 till 99. Ålfiskarna får bara fånga ål under 90 dagar av året och ett minimimått på 70 cm gäller.

En fångad ål torde i genomsnitt väga 0,9 kg, vilket innebär en årlig totalfångst i Östersjön på 57 300 ålar (51 600: 0,9). Det innebär att varje tillståndshavare i genomsnitt fångar 579 ålar per år (57 300:99), vilket motsvarar ca 6 ålar om dagen (579:90) under tillståndsperioden Ålfisket har således genomgått en dramatisk nedbantning. Att i det läget slå ut det kvarvarande ålfisket framstår som helt orimligt - detta särskilt i beaktande av att det handlar om ett långsiktigt hållbart fiske. HaV:s förslag är alltså mycket välgrundat.

Skarv och säl tar mer ål än ålfisket. Men sälen och skarven decimerar också andra fiskbestånd – till exempel gädda och abborre. Det förtjänar att påpekas att säl och skarv liksom vattenkraften dödar ål under årets alla 365 dagar och här gäller inga minimimått utan yngel och fullvuxna ålar dödas urskillningslöst. Det finns alltså all anledning att noga överväga hur dessa ålpredatorer ska hanteras.

3. VAD SÄGER DEN SVENSKA ÅLFORSKNINGEN?

Sveriges främsta ålforskare – Willem Dekker, Håkan Wickström m fl – skrev i november 2021 en artikel i Altinget om vilka åtgärder som är mest väsentliga för att förbättra ålbeståndet i Sverige. Artikeln bifogas. Forskarna, som samtliga är knutna till SLU, konstaterar att det i Sverige har gjorts mycket för att begränsa ålfisket men att det däremot gjorts väldigt lite för att återskapa ålens inlandshabitat och garantera säker upp- och nedströmspassage förbi vattenkraftverken i Sverige. **De nämnda forskarna anser att de mest angelägna åtgärderna för att bygga upp ålbeståndet är att återskapa ålens inlandshabitat och att minska dödligheten i vattenkraften.**

HaV:s förslag att inte ytterligare begränsa ålfisket har således ett klart stöd av ålforskningen. Man kan i sammanhanget också fråga sig hur ålforskningen skulle kunna bedöma ålbeståndets utveckling i en situation där det inte finns något legalt fiske.

4. ETT ÅLFISKESTOPP SKULLE LEDA TILL KONFLIKT MED SVERIGES ÅTAGANDEN ENLIGT INTERNATIONELL RÄTT

Skulle förbudsperioden läggas så att fiske omöjliggörs innebär det en kränkning av rätten till egendom enligt Europakonventionen, som ju gäller som lag i Sverige. Längs hela Ålakusten och även på andra håll i Skåne och Blekinge sker fisket på grund av ägande av ålfiskefastigheter, vars enda substans är rätten att fiska ål inom ett särskilt område av havet. Ett totalt fiskeförbud utplånar alltså dessa ålfiskefastigheter och strider inte bara mot Europakonventionen utan också mot den svenska grundlagen och leder också till omfattande ersättningskyldighet för svenska staten, vilket fastslagits av Högsta Domstolen i ett likartat fall. Jag hänvisar här till bifogade artikel som jag författat och som publicerats i Juridisk Tidskrift, som är knuten till Stockholms universitet.

Därtill kommer Sveriges skyldigheter enligt kulturarvskonventionen.

Ålarvet på Ålakusten är som tidigare nämnts ett svenskt immateriellt kulturarv och Sverige har ratificerat UNESCO:s konvention om det immateriella kulturarvet. Konventionen innehåller bland annat i artikel 11 § a):

Each State Party shall take the necessary measures to ensure the safeguarding of the intangible cultural heritage present in its territory.

Ska Sverige leva upp till sina skyldigheter enligt kulturarvskonventionen måste Sverige således tillse att ålkulturen kan föras vidare till kommande generationer.

Åhus 2023-02-01

ÅLAKUSTENS KULTURARVSFÖRENING

Per Malmer, vice ordförande

Advokat